

den strijd tegen de tuberculose ligt niet in de sanatoria, maar in het verbeteren der praedispositie door het realiseeren in zoo wijd mogelijken kring van algemeen hygiënische verbeteringen.

Het komt Ref. voor, dat het verbeteren der praedispositie op groote schaal moeilijk te bereiken is. Van de sanatoria is zijns inziens meer te verwachten dan Schrijver meent. Dat het klimaat slechts een geringen invloed uitoefent kan Ref. niet toegeven 1).

VAN DER WEYDE.

INGEZONDEN.

SIGAREN EN TUBERKEL-BACILLEN.

In het voorlaatste nummer van dit *Tijdschrift* werd er door een der lezers op gewezen dat massa's sigaren onder slechte hygiënische omstandigheden worden vervaardigd. De inzender deelt een geval mede waarin de fabricatie plaats had in de ziekenkamer van een aan tuberculose lijdenden patiënt. Hij stelt ten slotte de vraag: „Zouden de tuberkel-bacillen en hun sporen „wel alle onschadelijke gemaakt worden door hun verblijf in de droogkamers „der fabrieken”.

Het is misschien niet ondienstig om naar aanleiding hiervan het referaat van BRAM, mede te deelen voorkomende in de *Kl. Blätter für Hydrotherapie* 1896, S. 102, over de onderzoekingen van KEREZ betreffende: *de invloed van de tabak op tuberkel-bacillen*.

KEREZ constateerde ook dat de hygiënische toestand in vele tabaksfabrieken te wenschen overlaat en dat een groot deel der fabrieksarbeiders lijdt aan tuberculose. Bij het aanbrengen van het dekblad maken de arbeiders dikwijls gebruik van hun eigen speeksel. Behalve op deze manier kunnen de tuberkel-bacillen nog op andere wijze op de tabak geraken zegt KEREZ. De arbeiders spuwen n.l. op den grond, het sputum droogt in en verspreidt zich in de atmosfeer. KEREZ deed naar aanleiding hiervan de volgende experimenten:

Hij bracht op de tabaksbladen vóór ze gerold werden, tuberkel-bacillen bevattende sputa. Ter contrôle streek hij ook dergelijke sputa op papier. Beide praeparaten werden nu van 10 dagen tot 5 weken op een temperatuur gehouden van 28—32° C. zijnde de temperatuur van de tabaksfabrieken. Daarna werden de sigaren gerold. Sigaren en papier werden met gesteriliseerd water gewasschen en de oppervlakte afgekrabt.

Met het waschwater van de sigaren en met dat van het papier werden endoperitoneale inoculaties gemaakt. Het resultaat was het volgende:

1) Zeggen niet velen met PAUL REGNARD: Je dois beaucoup à la montagne: je lui dois peut-être d'exister encore (La cure d'altitude 1897)? Zijn in het opstel van BURINGH BOEKHOUDT (dit *Tijdschrift* 1890, II, blz. 235) niet krachtige argumenten te vinden voor de beteekenis der zeelucht?

Had de inoculatie plaats met waschwater van sigaren welke *niet langer dan 10 dagen* waren gedroogd bij bovengenoemde temperatuur, *dan werden de proefdieren tuberculeus*. Werden daarentegen de sigaren langer dan 10 dagen gedroogd, dan bleven de proefdieren vrij van tuberculose. Daarentegen behield het geïnfekteerde papier zijn virulentie tot aan de 4de week. KEREZ komt tot de conclusie dat tabak aan de tuberkel-bacillen haar virulentie ontnemt, hoewel langzaam.

Daar echter de sigaren gewoonlijk niet binnen de 10 dagen worden gerookt, meent KEREZ dat de desinfecteerende kracht der tabak groot genoeg is om schadelijke gevolgen voor de rookers van den kant der tuberkel-bacillen te voorkomen.

De quaestie of de tabak voldoende desinfecteerend werkt terzijde latende, moet men uit dergelijke mededeelingen tot de conclusie komen, dat toezicht op de tabaks-industrie en op de tabaks-arbeiders zeer wenschelijk zou zijn. Trouwens alle voedings- en genotmiddelen behooren onder geneeskundig toezicht te staan. Dit kan niet vaak genoeg worden gezegd. Er zal echter op de jaarlijksche Congressen voor Openbare Gezondheidsregeling nog heel wat verhandeld moeten worden voor wij zoover zijn.

Groningen, 8 Jan. 1898.

HEKMA.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

NEW-YORK. — Melananthropologie. Onze zwarte broeders kunnen zich er op beroemen, meer kleuren vertoond te hebben dan de blanken. Volgens een berichtje in *the med. Record* komt de neger zacht rood ter wereld; den volgenden dag is hij paars, en tien dagen later gelijkt hij op geloid leder. Nog een paar dagen en zijn kleur is als die van cacao.

Later hebben temperatuur en gezondheidstoestand een even grooten invloed op zijn tint als bij den Europeaan.

In hetzelfde *Tijdschrift* leest men van de sombere beschouwingen van Dr. JOHNSON, een neger, die van meening is, dat zijn ras sedert en door de vrijlating der slaven achteruit is gegaan, doordat de negers, nog niet bekwaam om hun eigen meester te zijn, toegeven aan allerlei ondeugden. Hij zegt, dat de phthisis thans zeer veelvuldig voorkomt onder de negers, en in den slaventijd bijna onbekend was.

— **Lang bewaard.** Na den dood van een oud-soldaat, door Dr. G. O. BROWN te Cincinnati geseceerd, is gebleken, dat de krijgsman „nog wat op „het hart had” en wel sedert zeven-en-dertig jaren. Er werd namelijk in den linker ventrikelwand een kogel gevonden, die nooit stoornissen had veroorzaakt sedert 1861, toen zij, tusschen de tweede en derde rib in den rug gedrongen, met eerbiediging van de long het hart had opgezocht (*Brit. med. Journal*).